

УДК 351:620.9(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.3.23>

М. Г. Панасюк

аспірант

Науково-дослідного інституту публічного права

ORCID: orcid.org/0009-0004-2198-5395

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Мета статті полягає в комплексному аналізі проблем і викликів нормативно-правового регулювання відновлюваної енергетики в Україні в контексті євроінтеграційних зобов'язань та воєнного стану, а також у з'ясуванні впливу термінологічних, інституційних, ринкових і фінансових чинників на ефективність публічного адміністрування у цій сфері. У статті досліджено проблеми та виклики нормативно-правового регулювання відновлюваної енергетики України в контексті виконання євроінтеграційних зобов'язань, гармонізації із правом ЄС та функціонування енергетичного сектору в умовах воєнного стану. На основі аналізу чинного законодавства, доктринальних підходів і міжнародних аналітичних матеріалів окреслено ключові термінологічні суперечності між національними категоріями «альтернативні види палива» та «альтернативні джерела енергії» і поняттям *renewable energy*, усталеним у європейському праві. Показано, що така розбіжність у дефініціях ускладнює формування точних показників розвитку ВДЕ, планування національних енергетичних цілей, а також впровадження вимог Директиви (ЄС) 2018/2001 щодо стратегічного планування, моніторингу, звітності та забезпечення прозорості політик. Розкрито прояви фрагментарності законодавчого масиву та відсутності кодифікованого енергетичного акту, що послаблює цілісність державної політики та унеможливорює ефективну координацію регуляторних механізмів. Значну увагу приділено інституційним дисбалансам і дублюванню компетенцій між суб'єктами владних повноважень, які створюють передумови для виникнення управлінських колізій і зниження підзвітності в реалізації енергетичного переходу. Проаналізовано вплив війни на регуляторні режими, інвестиційний клімат, дислокацію генеруючих потужностей і загальну стійкість сектору ВДЕ, включно з потребою адаптації нормативних процедур до умов підвищених безпекових ризиків. Окреслено фінансові та ринкові проблеми переходу до аукціонної моделі підтримки та її взаємодії з історичною спадщиною «зеленого» тарифу, що зумовлює складність формування збалансованої системи стимулювання. Зроблено висновок про необхідність систематизації законодавства, посилення регуляторної спроможності, удосконалення інституційної координації та впровадження комплексних управлінських рішень як передумов успішної інтеграції України в європейський енергетичний простір.

Ключові слова: публічне адміністрування, відновлювана енергетика, нормативно-правове регулювання, енергетична політика, *acquis* ЄС, енергетичний перехід, інституційна спроможність, аукціонна модель підтримки, «зелений» тариф, енергетична безпека.

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку енергетичної системи України характеризується поєднанням глибокої трансформації ринку електричної енергії, переходу до низьковуглецевої моделі розвитку та виконання довгострокових стратегічних орієнтирів, закріплених в Енер-

гетичній стратегії України до 2050 року й актах вторинного права ЄС [9; 10; 12–14]. Інституційні рамки цього процесу визначаються не лише внутрішніми реформами, а й адаптацією національного законодавства до вимог енергетичного *acquis* ЄС, включно з правилами функціонування

внутрішнього енергетичного ринку, підходами до забезпечення енергетичної безпеки, розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності [9; 10; 13–15]. В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, що супроводжується руйнуванням енергетичної інфраструктури та різким зростанням ризиків для інвестицій, відновлювана енергетика розглядається як один із ключових елементів посилення стійкості й диверсифікації енергопостачання [4; 11; 12; 13]. За таких обставин особливої актуальності набуває дослідження того, наскільки чинна система нормативно-правового регулювання та публічного адміністрування відповідає завданням енергетичного переходу й інтеграції України до європейського енергетичного простору.

Мета статті полягає в комплексному аналізі проблем і викликів нормативно-правового регулювання відновлюваної енергетики в Україні в контексті євроінтеграційних зобов'язань та воєнного стану, а також у з'ясуванні впливу термінологічних, інституційних, ринкових і фінансових чинників на ефективність публічного адміністрування у цій сфері [3; 4; 12–14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях увага зосереджена на регуляторних бар'єрах розвитку ВДЕ, інституційній спроможності держави та необхідності гармонізації законодавства з правом ЄС. О. Корольова підкреслює важливість удосконалення адміністративно-правових механізмів [3], М. Кузьміна та І. Сотник із З. Узі аналізують вплив воєнного стану на нормативні режими й стійкість сектору [4; 11]. Євроінтеграційні аспекти імплементації енергетичних директив розкрито у роботах І. Shulga та співавторів і дослідженнях А. Vuzogány та ін. [12; 14], тоді як IRENA акцентує на стратегічному потенціалі ВДЕ для енергетичного переходу України [13]. Попри наявні напрацювання, питання системності правового регулювання та узгодженості компетенцій органів влади потребують подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Становлення публічного адміністрування у сфері відновлюваної енергетики України відбувається під одночасним впливом

євроінтеграційних зобов'язань, безпекових викликів та внутрішніх інституційних обмежень [3; 4; 12; 14]. Нормативно-правова база формально відображає ключові напрями енергетичної політики держави, однак її зміст і структура все ще лишаються внутрішньо суперечливими та фрагментарними, що позначається як на ефективності регулювання, так і на спроможності органів публічної влади забезпечувати керованість енергетичного переходу [3; 14; 15]. У цих умовах особливої ваги набуває аналіз термінологічних, інституційних, ринкових та фінансових проблем нормативного регулювання відновлюваної енергетики, які безпосередньо детермінують якість публічного адміністрування в цій сфері.

Однією з базових проблем є термінологічний розрив між вітчизняними поняттями «альтернативні види палива» та «альтернативні джерела енергії» і поняттям *renewable energy*, усталеним у праві ЄС. Закон України «Про альтернативні види палива» охоплює широкий спектр палив, включаючи нетрадиційну сировину і гази промислового походження, тоді як законодавство ЄС, зокрема Директива (ЄС) 2018/2001, орієнтується на відновлювані джерела енергії – сонячну, вітрову, гідроенергію, біомасу тощо [5; 14]. Дослідження І. Шулги та співавторів засвідчує, що європейське поняття відновлюваної енергії пов'язується не лише з природою джерела, а й із досягненням цілей декарбонізації та виконанням міжнародних кліматичних зобов'язань, у тому числі в межах Паризької угоди [14]. Унаслідок цього національне законодавство оперує ширшими категоріями «альтернативних» джерел і видів палива, частина яких не є відновлюваними в європейському сенсі, що ускладнює достовірний статистичний облік, визначення реальної частки ВДЕ в енергобалансі, а також імплементацію норм ЄС щодо цільових показників, квот та механізмів підтримки [5–7; 14].

Ще одним хронічним викликом є фрагментарність нормативної бази. Адаптація європейських енергетичних пакетів в українське законодавство, за слушним зауваженням І. Шулги та співавторів, має переважно несистемний характер:

реформи ринку природного газу та ринку електричної енергії здійснюються через розрізнені закони та численні підзаконні акти, значна частина положень яких або не реалізована, або реалізується частково [14].

Наявність окремих законів про альтернативні види палива, альтернативні джерела енергії, ринок електричної енергії, енергетичну ефективність, а також стратегічних документів на кшталт Енергетичної стратегії України до 2050 року свідчить про регулювання через розгалужену сукупність актів, а не через єдиний кодифікований енергетичний акт [5–7; 9; 10]. Відсутність енергетичного кодексу або аналогічного системоутворювального акта є індикатором незавершеної систематизації нормативного масиву та обмежує можливість цілісного підходу до публічного адміністрування у сфері енергетики.

На інституційному рівні проблемність публічного адміністрування у сфері ВДЕ виявляється у розмитості компетенцій та дублюванні повноважень між ключовими суб'єктами. Аналіз імплементації європейських енергетичних пакетів дає змогу констатувати низку структурних вад реалізації Закону України «Про ринок електричної енергії», зокрема регуляторну неврегульованість паралельних сегментів ринку, проблему накопичення боргів та недоопрацьованість технічної й регуляторної інфраструктури [9; 14]. З погляду адміністративно-правової доктрини цілком закономірним є висновок, що фрагментарний розподіл повноважень між Кабінетом Міністрів України, профільними міністерствами, НКРЕКП, Держенергоефективності та гарантованим покупцем формує ризики дублювання функцій, колізій управлінських рішень і розмивання персоніфікованої відповідальності [2; 3; 14].

Показовою в цьому аспекті є конструкція Закону України «Про альтернативні джерела енергії», який поєднує за Кабінетом Міністрів України функції як державного управління (формування програм, затвердження стандартів), так і державного регулювання (нормування, контроль, формування тарифної політики),

одночасно передбачаючи можливість делегування частини таких повноважень спеціально уповноваженому органу [6]. Фактична ж реалізація політики у сфері ВДЕ значною мірою здійснюється через Держенергоефективності та НКРЕКП на підставі норм законів про енергетичну ефективність та ринок електричної енергії, що додатково ускладнює інституційну конфігурацію [1; 7; 9]. У працях вітчизняних адміністративістів обґрунтовано висувається вимога чіткішого розмежування компетенцій, уточнення меж підзвітності органів публічної влади та посилення механізмів горизонтальної й вертикальної координації в контексті євроінтеграції [3; 14; 15]. Як слушно зазначає К. Талус, посилення ролі держави в управлінні «зеленою» трансформацією неминуче супроводжується ускладненням інституційної архітектури, що вимагає високого рівня узгодженості між енергетичним, кліматичним та ринковим регулюванням [15; 14]. Ускладнення інституційної архітектури та розмитість компетенцій проявляються не лише у внутрішньому регуляторному контурі, а й у площині зовнішньої взаємодії: як зазначають І. В. Костенко, В. Ю. Оксін та Д. С. Левченко, розвиток альтернативної енергетики неможливий без узгодження національної політики з міжнародними зобов'язаннями, стандартами інвестиційної взаємодії та механізмами транскордонного співробітництва [2].

Вагомим додатковим чинником деформації системи публічного адміністрування стала збройна агресія Російської Федерації проти України та запровадження правового режиму воєнного стану. М. Кузьміна акцентує на специфіці правових режимів у сфері відновлюваної енергетики в умовах війни та необхідності врахування безпекових обмежень при реалізації інвестиційних проєктів [4], тоді як І. Сотник і З. Узі детально аналізують загрози функціонуванню відновлюваної енергетики в умовах воєнних дій та пов'язані з цим виклики для стійкості й адаптивності системи публічного управління [11].

Не менш складним є вимір ринкових та фінансових механізмів підтримки ВДЕ. Перехід від моделі «зеленого» тарифу до

аукціонної моделі підтримки, закріплений постановою Кабінету Міністрів України № 1175, відбувається на тлі воєнних руйнувань, макроекономічної нестабільності, підвищених ризиків для інвесторів та потреби у паралельній гармонізації із правом ЄС [4; 8; 11; 12; 14]. Із одного боку, аукціони з розподілу квоти підтримки покликані зменшити навантаження механізмів підтримки на споживачів і державний бюджет, забезпечити більш прозорий та конкурентний відбір проєктів і наблизити національну практику до європейських підходів [8; 12; 15]. Із іншого боку, поєднання історичної спадщини зобов'язань за «зеленим» тарифом, боргових проблем гарантованого покупця та впровадження нових аукціонних контрактів формує складну, подекуди непрозору систему фінансових потоків і ризиків, що потребує високого рівня регуляторної спроможності НКРЕКП, Міністерства фінансів України та інших суб'єктів публічного адміністрування [3; 9; 14].

Технічні особливості виробництва енергії з ВДЕ – залежність від природних умов, періодичність виробничих циклів, незбалансованість генерації, необхідність синхронізації режимів роботи з об'єднаною енергосистемою України – прямо відображені в положеннях Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [6]. Це означає, що нормативно-правова база має не лише стимулювати розвиток генеруючих потужностей з ВДЕ, а й створювати умови для розвитку потужностей балансування, систем накопичення енергії, гнучких ринкових інструментів тощо. На рівні права ЄС ці аспекти відображені в оновлених регламентах та директивах пакета «Чиста енергія для всіх європейців», які, за висновками І. Шульги та співавторів, спрямовані на розвиток гнучких ринків, інтеграцію високих часток ВДЕ та посилення ролі споживача як активного учасника енергетичного ринку [14].

За висновками IRENA, глобальний енергетичний перехід потребує радикального нарощування потужностей ВДЕ, масштабних інвестицій, прискореного впровадження технологічних інновацій

та цілісних політик, що поєднують розвиток ВДЕ, енергоефективність і електрифікацію кінцевого споживання [13]. Для України це означає, що інструменти підтримки ВДЕ мають розглядатися не ізольовано, а у тісному зв'язку з реформами у сфері енергетичної ефективності, подальшим удосконаленням моделі ринку електричної енергії та послідовною імплементацією енергетичного аспису ЄС [7; 9; 13; 14].

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що нормативно-правове регулювання відновлюваної енергетики в Україні залишається несистемним та неоднорідним. Термінологічні розбіжності, розпорошеність законодавчих актів і відсутність єдиного кодифікованого підходу ускладнюють формування узгодженої державної політики та забезпечення належного правозастосування. Інституційна структура сфери ВДЕ характеризується дублюванням повноважень, нечіткими управлінськими межами та недостатньою координацією між органами виконавчої влади, що знижує ефективність публічного адміністрування і перешкоджає виконанню євроінтеграційних вимог.

Суттєвою перепорою для стабільного розвитку ВДЕ є поєднання застарілих механізмів підтримки з новими аукціонними інструментами, що створює дисбаланси у фінансовій системі ринку. Умови воєнного стану додатково виявили вразливість наявних управлінських та регуляторних рішень, засвідчивши потребу в підвищенні стійкості та адаптивності державної політики.

Для усунення існуючих недоліків необхідними є: систематизація та кодифікація законодавства у сфері енергетики; чітке закріплення компетенцій суб'єктів публічної влади; запровадження механізмів координації та відповідальності; зміцнення регуляторної спроможності у частині ринкових та фінансових інструментів. Реалізація цих завдань є передумовою формування ефективної моделі публічного адміністрування, здатної забезпечувати належне управління енергетичним переходом і виконання міжнародних зобов'язань України.

Список використаної літератури:

1. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Департамент відновлюваних джерел енергії. URL: <http://saee.gov.ua>.
2. Костенко І. В., Оксін В. Ю., Левченко Д. С. Міжнародне співробітництво у сфері підприємницької діяльності з використання альтернативних джерел енергії: правові аспекти та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. С. 293–301. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/60>
3. Корольова О. Адміністративно-правові механізми розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Публічне управління та адміністрування*. 2025. № 4. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.24>
4. Кузьміна М. М. Розвиток відновлювальної енергетики в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/146>.
5. Про альтернативні види палива : Закон України від 14 січ. 2000 р. № 1391-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>
6. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20 лют. 2003 р. № 555-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>
7. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21 жовт. 2021 р. № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>
8. Про запровадження конкурентних умов стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1175 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 889). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2019-p#Text>
9. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квіт. 2017 р. № 2019-VIII (ред. 2022–2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>
10. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року : Розпорядження Кабінет Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>
11. Сотник І.М., Узі З. Відновлювана енергетика України: загрози під час війни. *Авіація, промисловість, суспільство* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кременчук, 12 трав. 2022 р.) / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, Кременчуцький льотний коледж, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 369-372.
12. Buzogány A., Četković S., Maltby T. EU renewable energy governance and the Ukraine war: moving ahead through strategic flexibility? *Politics and Governance*. 2023. Vol. 11, No. 4. P. 230–241. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7361>
13. International Renewable Energy Agency (IRENA). World Energy Transitions Outlook 2023: Summary for policymakers: IRENA, 2023. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2023/Jun/IRENA_World_energy_transitions_outlook_summary_2023.pdf
14. Shulga I., Shynkaruk N., Shyti S., Antypov I. The Role of Energy Directives in Ensuring EU Energy Security and the Problems of Implementation in Ukrainian Legislation. *Journal of Policy & Governance*. 2022. Vol. 2, No. 1. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.33002/jpg020101>
15. Talus K. EU Energy Law and Green Transition. – Oxford : Oxford University Press, 2023. DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9780429450891-40>

Panasiuk M. Problems and challenges of the legal regulation of renewable energy in ukraine in the context of European integration

The purpose of the article is to comprehensively analyze the problems and challenges of regulatory regulation of renewable energy in Ukraine in the context of European integration obligations and martial law, as well as to clarify the impact of terminological, institutional, market and financial factors on the effectiveness of public administration in this area. This article examines the key problems and challenges of the legal regulation of renewable energy in Ukraine in the context of the country's European integration commitments, the harmonisation with EU law, and the functioning of the energy sector under martial law. Based on an analysis of current legislation, doctrinal approaches and international analytical materials, the study identifies significant terminological inconsistencies between the

national categories "alternative fuels" and "alternative energy sources" and the concept of renewable energy as established in European law. It is demonstrated that such discrepancies in definitions complicate the formation of accurate indicators of RES development, the planning of national energy targets, and the implementation of Directive (EU) 2018/2001 with respect to strategic planning, monitoring, reporting and policy transparency. The article highlights manifestations of legislative fragmentation and the absence of a codified energy act, which weaken the coherence of state policy and impede effective coordination of regulatory mechanisms. Considerable attention is devoted to institutional imbalances and overlapping competences among public authorities, which create preconditions for administrative conflicts and reduced accountability in the implementation of the energy transition. The study analyses the impact of the war on regulatory regimes, the investment climate, the spatial distribution of generating capacities, and the overall resilience of the renewable energy sector, including the need to adapt regulatory procedures to heightened security risks. Financial and market-related problems associated with the transition to an auction-based support model and its interaction with the historical legacy of the feed-in tariff are outlined, revealing the complexities of forming a balanced system of incentives. The article concludes that the systematisation of legislation, strengthening of regulatory capacity, improvement of institutional coordination and adoption of comprehensive governance solutions are essential prerequisites for Ukraine's successful integration into the European energy space.

Key words: *public administration, renewable energy, legal regulation, energy policy, EU acquis, energy transition, institutional capacity, auction-based support scheme, feed-in tariff, energy security.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025